

Có một vườn: Kiều

Một khu vườn vừa có cây vừa có truyện là Vườn Kiều của ông Bá Khoát (Phạm Văn Khoát) ở thành phố Biên Hoà. Với cây thì vườn ấy đa chủng, ươm trồng theo kiểu một bách thảo trang. Nhưng với truyện, vườn chỉ xanh tươi duy nhất một chuyện tình Kim Kiều. Vào vườn, bước theo các lối cỏ, theo các chương hồi của chuyện tình kia, ta như được sống trong không gian nghệ thuật của Truyện Kiều.

Trong vườn có hòn giả sơn đắp lớn như núi thật, để có đường tình cho cái kim thoa chỉ Nam, dẫn Kim Trọng tới vàng trắng hẹn và mái tóc thề Thuý Kiều. Có mặt hồ dưới chân núi để sen tàn dưới ấy thì cúc lại nở hoa lưng núi trên này. Có, thấp thoáng giữa cây xanh một mái am nhỏ, nơi vãi Giác Duyên giữ Thuý Kiều lại với cửa Phật để Kim Trọng có chỗ tìm tới mà tái hồi...

Sống trong không gian nghệ thuật ấy, bắt đầu từ hòn non bộ nơi Kim Kiều gặp nhau Lần theo núi giả đi vòng/ Cuối tường đường có ngõ thông mới rào... du khách gặp trong vườn gần 80 câu Kiều được viết chữ lớn treo trên các thân cây. Tới cây liễu thì Lơ thơ tơ liễu buông mình/ Con oanh học nói trên cành mĩa mai; lần theo dây cát đằng khách vẫn sẽ gặp cây tùng, trên cây tùng là câu Trăm nghìn nhờ bóng tùng quân/ Tuyết sương che chở cho thân cát đằng... cứ như thế, thơ định danh cây. Một lối định danh giàu tính nghệ thuật, nhiều khi giúp cây có vẻ đẹp mới. Nơi bụi mẫu đơn rực lửa kia, thơ Nguyễn Du đề dạy rằng cứ phép gia hình/ Ba cây chụm lại một cành mẫu đơn, thì màu lửa rừng rực hơn vì trong mẫu đơn hoa đã như có máu chịu nạn của Mẫu Đơn tiên! Vậy là vườn xuân nhà ông Khoát có cây, có truyện lại có thơ nữa. Những câu thơ lục bát dẫn khách vào một vườn bách thảo để tận mắt chứng kiến cuộc giao duyên lý thú giữa sự chính xác của khoa thực vật học và những thơ mộng văn chương.

Lại có sự giao duyên của một ham muốn nghệ thuật với thành đạt kinh tế vì khu vườn này bắt rễ từ tấm lòng say đắm văn chương của người làm vườn Phạm Văn Khoát, ông chủ một doanh nghiệp chăn nuôi lợn vào loại lớn nhất nước. Lớn và hiện đại, hiệu quả đến mức được nhiều chính khách nước ta viếng thăm. Trong lầu hóng gió giữa vườn Kiều, ông Khoát có treo tấm hình nguyên Thủ tướng Võ Văn Kiệt đã tới tham quan trại heo nhà ông để tìm hiểu và khích lệ việc trang trại này lần đầu tiên tạo được ở Việt Nam giống heo nhiều nạc, đạt chuẩn xuất khẩu. Ông Khoát nuôi heo mát tay tới mức trại heo đẻ ra nhà máy sản xuất thức ăn gia súc. Và doanh nghiệp chăn nuôi sản xuất mang tên Thanh Bình của ông Khoát đủ sức cử kỹ sư của mình (cả chục người) lần lượt sang tu nghiệp bên Mỹ, và chính ông cũng xuất ngoại, bốn ba nước này nước khác để học thiên hạ cách nuôi heo. Chuyến xuất ngoại gần đây nhất, ông Khoát dẫn một đoàn 10 nhà phân phối thức ăn gia súc do ông sản xuất, sang chơi Trung Quốc. Đoàn mua tua du lịch chính thức, có hướng dẫn viên chuyên nghiệp, nhưng cả hai hướng dẫn viên người Việt và người Hoa đều phải nhờ ông Khoát hướng dẫn mỗi khi tới một địa danh nào mà nàng Kiều Việt Nam đã đi qua. Bởi vì ông Khoát rành Truyện Kiều tới mức, trở thành tác giả của

tập sách giải thích các điển cổ Trung Hoa mà Nguyễn Du đã viện dẫn trong Truyện Kiều. Mọi giải thích đều bằng thơ lục bát Việt Nam. Ông đã giải thích 103 điển cổ như thế. Xin trích, lục bát giải nghĩa của ông Khoát về tích “hoa đào năm ngoái”: Danh nhân Thôi Hộ đời Đường/ Đẹp trai, dự hội lệ thường du xuân/ đi qua xóm nhỏ dừng chân/ Ghé nhà gõ cửa, ngoài sân đứng chờ/ Để xin nước uống, bất ngờ/ Thập thò thiếu nữ, nước đưa cho chàng/ Tay Thôi đỡ, chạm tay nàng/ Ngượng ngùng nàng then má càng đỏ tươi... để rồi: Năm sau ngày hội xuân qua/ Thôi tìm đến xóm đào hoa năm rồi/ Cảnh xưa nay vắng bóng người/ Then cài, cửa đóng, hoa cười gió đông...

Ông Khoát từ bé đã thuộc Kiều, cho dù, như ông kể với mọi người, hồi ấy nhà thờ không khuyến khích đọc Kiều mà ông lại là người Công giáo. Không chỉ thuộc Kiều, ông Khoát đã có những hoạt động tích cực của một nhà Kiều học theo lối bình dân. Ngoài việc lục bát hoá điển tích Hán văn như đã nói trên kia, ông còn lập thư viện sưu tập các ấn bản Truyện Kiều và các trước tác về Truyện Kiều. Đặc biệt, trên cõi đời này, ở đâu có bóng dáng nhân vật Thuý Kiều, có những hoạt động mang tính Kiều học là ông Khoát tìm tới. Dưới đây là một tường thuật bằng thơ lục bát mộc mạc của ông Khoát nói về một sinh hoạt văn hoá hải ngoại mà Nguyễn Du và Truyện Kiều là trung tâm và ông Khoát đã có mặt: Phạm Duy minh hoạ Kiều tình/ Nhạc nghe như thể Kiều xinh hoà đàn/ Giáo sư Đỗ Mục nói toàn/ Kiều và tuổi trẻ đang hoàng kết thân/ Danh ca Kim Tước góp phần/ Lời ca xứ Huế giọng ngâm thêm vào/ Vinh danh vang đại thi hào/ Nguyễn Du nay đã đi vào năm châu... Bình dân nhưng rất tự tin, ông nhận lấy phần việc mà các văn nghệ sĩ dù yêu Nguyễn Du cũng không làm được cho Nguyễn Du, ông Khoát thổ lộ: “Phạm Duy minh hoạ Kiều bằng nhạc, Trương Quân minh hoạ Kiều bằng tranh, Vũ Đình Ân minh hoạ bằng hợp xướng, Bá Khoát minh hoạ bằng cây cảnh!

Doanh nghiệp Thanh Bình của ông vẫn đang ăn nên làm ra nhưng ông Khoát đã có thể yên tâm giao việc làm ăn cho các con để dành quãng đời còn lại, cùng người bạn trăm năm của mình chăm lo cho Vườn Kiều.

Nếu bạn muốn thăm, muốn tự mình trồng thêm cây cho Vườn Kiều thì tới thành phố Biên Hoà, tỉnh Đồng Nai vào nhà số 183/37 khu phố 4 phường Bình Đa. Cổng nhà có đề câu lục bát: Vườn Kiều đón khách du xuân/ Đọc thơ, ngắm cảnh, thương thân nàng Kiều...

(Báo Văn nghệ Trẻ)